FI

EUROOPAN KOMISSIO

Bryssel 9.6.2010
KOM(2010) 296 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE

Uutta pontta ammatillista koulutusta koskevalle eurooppalaiselle yhteistyölle Eurooppa 2020 -strategian tueksi

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE

Uutta pontta ammatillista koulutusta koskevalle eurooppalaiselle yhteistyölle Eurooppa 2020 -strategian tueksi

1. JOHDANTO

Euroopan menestyminen riippuu ratkaisevasti inhimillisen pääoman laadusta. Eurooppa 2020 -strategiassa[1] painotetaan voimakkaasti yleissivistävää ja ammatillista koulusta keinona edistää ”älykästä, kestävää ja osallistavaa kasvua”. Tämä tiedonanto perustuu Eurooppa 2020 -strategiassa esitettyyn kehotukseen lisätä ammatillisen koulutuksen houkuttelevuutta, ja siinä kartoitetaan kyseisen koulutuksen mahdollisuuksia lippulaivahankkeiden ”Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelma” ja ”Nuoret liikkeellä” sekä viimeksi mainittuun sisältyvien nuorten työllistämispuitteiden suhteen.

Ammatillisella koulutuksella on huolehdittava kahdesta asiasta: sillä on täytettävä Euroopan tämänhetkiset ja tulevat taitotarpeet ja samalla lievennettävä talouskriisin sosiaalisia vaikutuksia ja helpotettava kriisistä toipumista. Kumpaankin haasteeseen vastaaminen edellyttää pikaisia uudistustoimia. Entistä parempien taitojen kehittämisen[2] tärkeys Euroopassa korostuu entisestään, kun otetaan huomioon maailmanlaajuinen kilpailu osaajista ja koulutusjärjestelmien kehittyminen Kiinan, Brasilian ja Intian kaltaisissa nousevissa talouksissa.

Tulevaisuuden taitotarpeita koskevan ennusteen mukaan vuoteen 2020 mennessä tarvitaan yhä enemmän keski- ja korkea-asteen tutkintoja.[3] Työpaikat ja sosiaaliset rakenteet muuttuvat sitä mukaa kun tuotteet ja prosessit jatkuvasti kehittyvät tieto- ja viestintätekniikan vetäminä, kun väestö ikääntyy ja kun on siirryttävä vähähiiliseen talouteen. Koulutuksen – myös ammatillisen koulutuksen – on mukauduttava tapahtuviin muutoksiin. Nuorten on saatava **ammatillisessa peruskoulutuksessa** taidot, joita välittömästi tarvitaan kehittyvillä työmarkkinoilla, kuten tietotekniset taidot[4], sekä hyvin hallitut avaintaidot[5], esimerkiksi digitaaliset taidot[6] ja niihin sisältyvät digitaalinen lukutaito ja medialukutaito. Ammatillisella peruskoulutuksella voidaan merkittävästi puuttua Euroopan korkeaan nuorisotyöttömyyteen. Sen lisäksi aikuisten on perinteisen ”koulutus–työlämä–eläke” -jatkumon muuttuessa pystyttävä päivittämään taitojaan ja osaamistaan **ammatillisella täydennyskoulutuksella**

---

1 KOM(2010) 2020.

2 Käsite ”taidot” kattaa eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä määritellyt tiedot, taidot ja osaamisen.

3 Cedefopin helmikuussa 2010 tekemän, vuoteen 2020 ulottuvia taitotarpeita koskevan ennusteen mukaan EU:ssa syntyy 15,6 miljoonaa uutta työpaikkaa korkea-asteen tutkinnon suorittaneille ja 3,7 miljoonaa uutta työpaikkaa toisen asteen tutkinnon suorittaneille. Sen sijaan tutkintoa vailla olevilta ja heikosti koulutetuilta vähenee 12 miljoonaa työpaikkaa.

4 KOM(2007) 496, ”Tietotekniset taidot 2000-luvulla”. Ennusteiden mukaan viiden vuoden kuluessa 90 % työpaikoista edellyttää tietoteknisiä taitoja (IDC, 2009).

5 Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista, EUVL L 394, 30.12.2006, s. 10.

6 KOM(2010) 245, ”Euroopan digitaalistrategia”.

voidakseen vaihtaa uraa ja ammattia keski-ikäisenä. Äskettäin annetussa ”Uudet taidot uusia työpaikkoja varten” -aloitetta koskevassa asiantuntijaraportissa[7] esitetään useita suosituksia ammatillisen koulutusjärjestelmän molempia osa-alueita varten.

Lisäksi ammatillisella koulutuksella on pystyttävä vastaamaan laajempiin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja etenkin edistämään sosiaalista osallisuutta. Ratkaisevan tärkeää on antaa kaikille työikäisille eväät talous- ja yhteiskuntaelämään osallistumiseen tarjoamalla helposti saavutettavia ja tasapuolisia koulutusmahdollisuuksia.

Kehittymässä oleva ympäristöystävällinen talous luo uusia työpaikkoja, joihin vaaditaan uusia taitoja. Ammatillisia koulutusjärjestelmiä olisi mukautettava sen varmistamiseksi, että työntekijöillä on mahdollisuus sovittaa osaamisensa ympäristön kannalta kestävän talouden työmarkkinatarpeisiin taitoihin perustuvan koulutuskäsityksen pohjalta.

Ammatilliseen koulutukseen Euroopassa kuuluu erilaisia kansallisia järjestelmiä, jotka ovat sidoksissa omiin taloudellisiin ja sosiaalisiin ympäristöihinsä. Ammatillinen peruskoulutus kuuluu yleensä toisen asteen koulutukseen[8], mutta siihen voi sisältyä myös korkea-asteen koulutusta (”Fachhochschulen”, ”universities of applied sciences” tai ”vocational colleges” eli eri maiden ammattikorkeakoulut)[9]. Ammatilliseen täydennyskoulutukseen sisältyy monenlaista ammatillisesti suuntautunutta koulutusta, jota järjestävät useat eri tyyppiset koulutuksen tarjoajat. Ammatillinen peruskoulutus tapahtuu suhteellisen säännellyissä kehyksissä, mutta ammatillisen täydennyskoulutuksen puitteita ei usein ole säännelty. Järjestelmille on kuitenkin yhteistä se, että niillä kaikilla on edessään haasteita ja kaikki kaipaavat nykyaikaistamista.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 166 artiklan mukaan ”*Unioni toteuttaa ammatillista koulutusta koskevaa politiikkaa, joka tukee ja täydentää jäsenvaltioiden toimia […]*”. Vuonna 2002 käynnistetyllä Kööpenhaminan prosessilla[10] on tuettu jäsenvaltioita niiden ammatillisen koulutuksen järjestelmien nykyaikaistamisessa. Prosessi on vauhdittanut oppimistuloksiin perustuvan lähestymistavan ja elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien kehittämistä ja edistänyt yhteisten vertailuvälineiden laadintaa (Europass, eurooppalainen tutkintojen viitekehys, ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten ja arvosanojen eurooppalainen siirtojärjestelmä (ECVET) sekä ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen eurooppalainen viitekehys (EQAVET)).

Ammatillisesta koulutuksesta vastaavat EU-valtioiden ministerit, Euroopan työmarkkinaosapuolet ja Euroopan komissio tarkastelevat Kööpenhaminan prosessin ensisijaisia tavoitteita joulukuussa 2010. Sitä varten tässä tiedonannossa esitetään näkemys tulevaisuuden ammatillisesta koulutuksesta. Näkemys pohjaa Eurooppa 2020 -strategiaan – ja osaltaan edistää sitä – sekä vuoteen 2020 ulottuviin eurooppalaisen koulutusyhteistyön

---

7 KOM(2008) 868 ja asiantuntijaryhmän raportti ”Uudet taidot uusia työpaikkoja varten” -aloitteesta (2010).

8 EU:ssa toisen asteen opiskelijoista (ISCED-taso 3) oli ammatillisessa peruskoulutuksessa keskimäärin 51,5 %; osuus vaihteli Kyproksen 13 %:sta Itävallan 77 %:iin.

9 Ammatillisen koulutuksen polkuja koskevan komission tutkimuksen mukaan eri puolilla EU:ta noin 13 % opiskelijoista osallistuu korkea-asteen ammatilliseen koulutukseen ja noin 10 %:lla työssäkäyvistä on toisen asteen tutkintoa ylempi muu kuin korkeakoulututkinto.

10 http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm.

strategisiin puitteisiin[11]. Lisäksi siinä otetaan huomioon EU:n uudistettu sosiaalinen toimintaohjelma[12] ja EU:n nuorisostrategia[13].

2. UUTTA PONTTA AMMATILLISELLE KOULUTUKSELLE

Euroopan ammatillisen koulutuksen olisi vuoteen 2020 mennessä edistettävä sekä huippuosaamista että tasapuolisuutta EU:n elinikäisen oppimisen järjestelmissä, mikä osaltaan helpottaa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteisiin kuuluvan älykkään ja osallistavan kasvun saavuttamista. Siihen sisältyvät

- *ammatillinen peruskoulutus houkuttelevana opiskeluvaihtoehtona, jolla täytetään merkittävästi työmarkkinoiden tarpeita ja joka tarjoaa väylän korkea-asteen koulutukseen,*
- *helposti saatavissa oleva ammatillinen täydennyskoulutus, joka helpottaa eri elämäntilanteissa olevien ihmisten taitojen kehittämistä ja uran vaihtamista,*
- *joustavat järjestelmät, jotka perustuvat oppimistulosten ja tutkintojen tunnustamiseen ja tukevat yksilöllisiä oppimispolkuja,*
- *riittävä tuki muita heikommassa asemassa oleville opiskelijoille ja*
- *kansainvälinen liikkuvuus kiinteänä osana ammatillisen koulutuksen käytäntöjä.*

Tässä luvussa hahmotellaan niitä keskeisiä tekijöitä, joita on käsiteltävä Kööpenhaminan prosessin uudelleen käynnistämisen yhteydessä. Perustana ovat vuoteen 2020 ulottuvien eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisten puitteiden neljä painopistettä: elinikäinen oppiminen ja liikkuvuus, laatu ja tehokkuus, tasapuolisuus ja aktiivinen kansalaisuus sekä luovuus, innovointi ja yrittäjyys. Lisäksi siihen sisältyy ammatillista koulutusta koskevan kansainvälisen yhteistyön näkökulma.

2.1. Ammatillisen koulutuksen avainasema elinikäisessä oppimisessa ja liikkuvuudessa

Kun Euroopan väestörakenne muuttuu ja ihmiset yhä useammin vaihtavat ammattia kesken työuransa, taitojen jatkuvan päivittämisen tarve kasvaa, mikä lisää ammatillisen täydennyskoulutuksen suhteellista merkitystä. Sen vuoksi olisi maksimoitava koulutusmahdollisuuksien saatavuus eri tasoilla. Se saattaa edellyttää huomattavia muutoksia siihen, miten ja missä ammatillista koulutusta järjestetään ja tarjotaan, kuka sen tekee ja miten rahoitus hoidetaan.

Koulutukseen pääsy ja tutkintojen suorittaminen joustaviksi

On ilmeisen tarpeellista lisätä joustavuutta sen suhteen, miten oppimistuloksia voi hankkia, miten niitä arvioidaan ja millä tavalla ne johtavat tutkintoihin.

---

11 EUVL C 119, 28.5.2009, s. 2.
12 KOM(2008) 412.
13 KOM(2009) 200.

Työnantajien rooli ammatillisen täydennyskoulutuksen hankkimisessa kasvaa, ja kun muutoksia tapahtuu kiihtyvään tahtiin, työnantajien on tarjottava työntekijöilleen mahdollisuuksia intensiivisiin koulutusjaksoihin. Perinteisten ammatillisen peruskoulutuksen tarjoajien kuten ammattioppilaitosten on ehkä tarjottava jatkossa joustavaa ”à la carte” -täydennyskoulutusta heterogeenisiä opiskelijaryhmiä varten. Korkea-asteen oppilaitosten on todennäköisesti laajennettava toimintaansa ammatilliseen täydennyskoulutukseen ja tarjottava asiakaslähtöistä, työnantajien ja työntekijöiden – ennen kaikkea mikro- ja pienyritysten – tarpeisiin sovitettua koulutusta. Koulutuksen saannin joustavuuteen on yhdistettävä joustavat työjärjestelyt ja työmarkkinakäytännöt. Erityisenä haasteena on sovittaa yhteen työ, koulutus ja perhe, jotta naisten osallistumista saadaan lisättyä.

Epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen[14] validoiminen avaa mahdollisuuksia taitojen kohentamiseen ja ihmisten palaamiseen työmarkkinoille. Sen toteutumisen kannalta on olennaista ammattitutkintojen määritteleminen oppimistulosten perusteella, mihin eurooppalaisella tutkintojen viitekehyksellä ja ECVET-järjestelmällä pyritään; tätä lähestymistapaa on sovellettava koulutusjärjestelmän kaikissa osissa.

Yleisenä suuntauksena on, että taitoja on oltava entistä enemmän, mikä vaikuttaa ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen väliseen suhteeseen. On varmistettava aidosti avoin väylä ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteen koulutukseen ja tuettava korkea-asteen ammatillista koulutusta, koska ne edistävät myös yhtä Eurooppa 2020 -strategian yleistavoitteista, jonka mukaan korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on nostettava 40 prosenttiin. Kattavat kansalliset tutkintojen viitekehykset, jotka ovat linjassa eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen kanssa, helpottavat siirtymistä ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteen koulutukseen. Molempien osa-alueiden olisi sisällyttävä tutkintojen viitekehysten ylimpiin tasoihin, ja eurooppalaisen opintosuoritusten ja arvosanojen siirtojärjestelmän (ECTS) ja ECVET-järjestelmän olisi oltava hyvin lähellä toisiaan.

Ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen tarjoamiin elinikäisen oppimisen mahdollisuuksiin on yhdistettävä ohjaus- ja neuvontapalveluja helpottamaan siirtymistä koulutuksesta työelämään ja työpaikasta toiseen. Julkisten työnvälityspalvelujen ohjaustoiminnassa on tehtävä tiivistä yhteistyötä koulutusjärjestelmien tarjoaman ohjauksen kanssa. Sekä nuorille että aikuisille on annettava valmiudet siirtymävaiheista selviämiseen kehittämällä heidän uranhallintataitojaan.[15]Ohjaamisessa olisi suuntauduttava testien tekemisen sijasta kokeilemiseen eli nuorille olisi annettava tilaisuus tutustua useisiin eri ammattialoihin ja uramahdollisuuksiin. Huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti naisten ja miesten tasa-arvoon, jotta nuoret rohkaistuisivat harkitsemaan ammatteja myös perinteisestä sukupuolijakaumasta poiketen.

Strateginen lähestymistapa liikkuvuuteen ammatillisessa koulutuksessa

Oppimistarkoituksessa tapahtuvaa kansainvälistä liikkuvuutta olisi hyvin tärkeää lisätä ammatillisen koulutuksen alalla ja varsinkin ammatillisessa peruskoulutuksessa sekä oppisopimuskoulutuksessa. Liikkuvuuden avulla helpotetaan sekä kielimuurien ylittämistä että itseluottamuksen, sopeutumiskyvyn, vastuuntunnon, työllistettävyyden ja kulttuurienvälisten taitojen kehittymistä. Eurooppa 2020 -strategiassa ja siihen kuuluvassa

---

14 Epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen validointia koskevat eurooppalaiset suuntaviivat (Cedefop 2009) on laadittu suoraan Kööpenhaminan prosessin tuloksena.

15 EUVL C 319, 13.12.2008, s. 4.

Nuoret liikkeellä -aloitteessa korostetaan oppimiseen liittyvää liikkuvuutta ja ehdotetaan, että siitä saatava hyöty olisi saatettava paremmin kaikkien nuorten saataville. Tämän tavoitteen mukaisesti olisi tarkasteltava uusia toimintatapoja, joilla ammatillisen koulutuksen ja erityisesti oppisopimuskoulutuksen puitteissa tapahtuvaa liikkuvuutta voitaisiin lisätä.

Muissa maissa suoritettavista opiskelu- tai harjoittelujaksoista on tultava tavanomainen osa ammatillista kouluttautumista niin opiskelijoille kuin opetushenkilöstölle. Tässä yhteydessä on syytä painottaa vieraiden kielten merkitystä ammatillisen koulutuksen opinto-ohjelmissa. Liikkuvuuden puitteissa hankitun koulutuksen tunnustaminen on varmistettava käyttämällä ECVET-järjestelmää. Työharjoittelujaksoihin yrityksissä liittyy erityisongelma siksi, että prosessissa on mukana yrityksiä, yleensä pk-yrityksiä. Niitä varten olisi oppisopimusoppilaiden liikkuvuutta koskevan pilottihankkeen tulosten mukaan perustettava liikkuvuutta tukevia rakenteita, joiden hoitamisesta vastaavat ammatillisen koulutuksen toimivaltaisten sidosryhmien verkot. Fyysisen liikkuvuuden lisäksi olisi edistettävä virtuaalista liikkuvuutta hyödyntämällä tieto- ja viestintätekniikkaa (sähköinen oppiminen). Koska liikkuvuuteen ammatillisessa koulutuksessa liittyy erityisiä hankaluuksia, olisi liikkuvuutta koskevat konkreettiset tavoitteet, joita laaditaan koulutusalan avoimen koordinointimenetelmän puitteissa, asetettava korkealle etenkin ammatillisen koulutuksen osalta.

Ammatillisen koulutusjärjestelmän nykyaikaistaminen elinikäistä oppimista ja liikkuvuutta varten edellyttää kaikkien sidosryhmien vahvaa osallistumista ja sitoutumista. Viranomaiset kaikilla hallintotasoilla ovat ratkaisevan tärkeässä roolissa. Työmarkkinaosapuolia olisi kannustettava hoitamaan oma osansa koulutuksen järjestämiseksi, tarjoamiseksi ja rahoittamiseksi, ja lisäksi niiden olisi osallistuttava aktiivisesti liikkuvuudesta tiedottamiseen ja sen tukemiseen. Ihmisiä on motivoitava liikkuvuuteen ja elinikäiseen oppimiseen toimivilla ja riskittömillä rahoitusvälineillä ja -ohjelmilla (esimerkiksi koulutussetelit, yksilölliset oppimistilit ja koulutusrahastot).

Elinikäistä oppimista ja liikkuvuutta ammatillisessa koulutuksessa tukevien tärkeimpien toimien olisi kohdistuttava seuraaviin:

- *joustavat ”à la carte” -järjestelyt, joilla maksimoidaan työnantajien, perinteisten koulutuksentarjoajien ja korkea-asteen oppilaitosten järjestämään ammatilliseen täydennyskoulutukseen pääsy ja joihin liittyy riittäviä taloudellisia kannustimia,*
- *käytännössä avoimet väylät ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteen koulutukseen sekä korkea-asteen ammatillisten koulutusohjelmien kehittäminen,*
- *epävirallisen ja arkioppimisen laajamittainen validointi,*
- *yhdennetyt ohjaus- ja neuvontapalvelut, joilla helpotetaan siirtymävaiheita sekä opiskelu- ja uravalintoja,*
- *tutkintojen avoimuuteen ja opintosuoritusten siirrettävyyteen tarkoitettujen eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen, ECVET-järjestelmän ja Europass-todistuksen järjestelmällinen käyttö vuoteen 2020 mennessä,*
- *ammatillisen koulutuksen tarjoajien strategiat kansainvälistä liikkuvuutta varten ja liikkuvuutta helpottavat tukirakenteet.*

2.2. Lisätään ammatillisen koulutuksen houkuttelevuutta ja huippuosaamista parantamalla laatua ja tehokkuutta

Ammatillisen koulutuksen houkuttelevuus ja huippuosaaminen riippuvat monista tekijöistä. Yksilön näkökulmasta houkuttelevuuteen vaikuttavat lyhyellä ja pitkällä aikavälillä saavutettavat tulokset, jotka helpottavat koulutuksesta työelämään siirtymistä, tiettyjen ammattien taitajien tarve[16], palkkataso ja uramahdollisuudet. Kokonaisuutena tarkastellen ammatillisen koulutuksen houkuttelevuuden edellytyksiä ovat sen laatu ja tehokkuus, ensiluokkaiset opettajat ja kouluttajat, koulutuksen sopivuus työmarkkinoiden tarpeisiin sekä sen avaamat väylät jatkokoulutukseen – myös korkea-asteelle – ilman umpikujia.

Laadunvarmistuksen toteuttaminen ammatillisessa koulutuksessa

Vaikka laadunvarmistuksen merkitys tunnustetaan yleisesti, sitä koskevan politiikan ja ”laatukulttuurin” iskostuminen ammatilliseen koulutukseen ei näytä vielä toteutuneen. Äskettäin hyväksytyssä ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen eurooppalaisessa viitekehyksessä (EQAVET) hahmotellaan ohjelma sekä ammatillisen perus- että täydennyskoulutuksen **laadun** parantamiseksi. Sillä lisätään avoimuutta ja edistetään vastavuoroista luottamusta eri maiden ammattikoulutusjärjestelmien välillä. Euroopan tasolla varmistetaan laadunvarmistuksen kansallisten yhteyspisteiden välinen yhteistyö EQAVET-verkon puitteissa. Jäsenvaltioissa tarvitaan järjestelyjä, joilla luodaan puitteet laadunvarmistukselle, mukaan lukien koulutuksen tarjoajille suunnatut tukitoimet, joilla varmistetaan laadunvarmistuksen toteuttaminen ja siihen sitoutuminen kaikilla tasoilla.

---

[16] Manpowerin tekemän ”Hot jobs 2009” -tutkimuksen mukaan taitovaje on tällä hetkellä suurin perinteisillä käsityöaloilla (kirvesmiehet, hitsaajat, putkiasentajat).

Opettajien ja kouluttajien muuttuvat roolit

Opettajilla ja kouluttajilla on keskeinen rooli ammatillisen koulutuksen uudistamisessa. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota heidän rekrytointiinsa, ammatilliseen kehittymiseensä ja asemaansa yhteiskunnassa. Kuten tässä tiedonannossa todetaan, ammatillisessa koulutuksessa tapahtuu tulevaisuudessa paljon muutoksia, jotka tuovat mukanaan haasteita niin opettajille kuin kouluttajille.[17] Niitä ovat muun muassa uudet opetusmenetelmät, opetussuunnitelmien muokkaaminen, laadunvarmistus, johtaminen ja hallinnolliset tehtävät.

Opettajien ja kouluttajien tehtävät tulevat lähemmäksi toisiaan: työpaikalla toimiva kouluttaja tarvitsee enemmän pedagogisia taitoja ja hänen on toimittava tukijana ja mentorina, ja koulussa toimiva opettaja tarvitsee kouluttajan tavoin hyvät tiedot työpaikan käytännöistä. Tämä lähentyminen olisi otettava huomioon rekrytointipolitiikassa samoin kuin taitojen ja pätevyyden jatkuvassa kehittämisessä, joka olisi myös validoitava ja jolla olisi oltava vaikutus ammattistatukseen.

Ammatillinen huippuosaaminen ja avaintaitojen hyvä hallinta

Avaintaitojen painottamisesta on tulossa tärkeä prioriteetti myös ammatillisessa koulutuksessa.[18] Avaintaidot ovat perusta elinikäiselle oppimiselle ja yksilöiden menestymiselle urallaan ja eri ammateissa. Avaintaitoja on kehitettävä edelleen vielä oppivelvollisuuskoulutuksen jälkeen niin ammatillisessa perus- kuin täydennyskoulutuksessa. Samaan aikaan tekniikan nopea kehittyminen edellyttää ”kovien” ammatillisten taitojen jatkuvaa parantamista.[19] Haasteena onkin päästä mahdollisimman hyvään tasapainoon sekä ammattiosaamisen että avaintaitojen korkeatasoisen hallinnan välillä.

Jotta tarjolla oleva ammatillinen koulutus vastaisi mahdollisimman hyvin työmarkkinoiden tarpeita, olisi tehostettava työssäoppimisen eri muotojen käyttöä. Tutkimusten mukaan työssäoppiminen yleensä lisää työllisyysmahdollisuuksia työelämän alussa. Lisäksi työssäoppiminen helpottaa oppimistuloksiin perustuvan lähestymistavan kehittymistä ammatillisessa koulutuksessa ja siirtymistä osaamispohjaiseen oppimiseen sekä näyttötutkintoihin ja näyttöperusteiseen arviointiin (ammattiosaamisen näytöt). Sen vuoksi työnantajia olisi kannustettava lisäämään tarjoamiensa oppisopimus- ja harjoittelupaikkojen määrää.

Kumppanuuksilla lisää tehokkuutta ja merkittävyyttä työmarkkinoihin nähden

Kuten Eurooppa 2020 -strategiassa korostetaan, ammatillisen koulutuksen sidosryhmien väliset kumppanuudet ja varsinkin työmarkkinaosapuolten osallistuminen koulutuksen suunnitteluun, järjestämiseen, toteuttamiseen ja rahoittamiseen ovat edellytyksiä ammatillisen koulutuksen **tehokkuudelle** ja merkittävyydelle suhteessa työmarkkinoiden tarpeisiin. Monissa maissa kumppanuutta toteutetaan ammatillista osaamista käsittelevissä neuvostoissa[20], jotka osallistuvat työmarkkinoiden seurantaan sekä esimerkiksi

---

17 Cedefop, Suomen opetushallitus (2009): *Competence Framework for VET professions* (ammatillisen koulutuksen toimijoiden osaamiskehys).

18 Neuvoston päätelmät, annettu 11. toukokuuta 2010, elinikäistä oppimista tukevista taidoista ja aloitteesta ”Uudet taidot uusia työpaikkoja varten” – EUVL C 135, 26.5.2010, s. 8–11.

19 EU:ssa on vaikeutena tieto- ja viestintätekniikan taitajien puute, jonka vuoksi jopa 700 000 IT-alan työpaikkaa voi jäädä täyttämättä vuoteen 2015 mennessä – KOM(2010) 245, ”Euroopan digitaalistrategia”, kohta 2.6.

20 Komission tutkimus työllisyyttä ja ammattitaitoa käsittelevistä EU:n tason alakohtaisista neuvostoista.

pätevyysvaatimusten, opetussuunnitelmien ja sertifioinnin kehittämiseen. Työllisyyttä ja ammattitaitoa käsitteleviä Euroopan tason alakohtaisia neuvostoja koskeva pilottihanke on määrä aloittaa vuonna 2011, ja sillä pyritään levittämään tietoa alan suuntauksista ja parhaita käytäntöjä.[21]

Ammatillisen koulutuksen merkittävyyttä työmarkkinoiden kannalta voidaan parantaa kehittämällä ennakoivan suunnittelun välineitä, joiden avulla saadaan taidot ja työpaikat kohtaamaan.[22] Tällaisen yhteensovittamisen perusteella ammatillisen koulutuksen tarjoajat yhteistyössä paikallisten työmarkkinaosapuolten edustajien kanssa pystyisivät mukauttamaan opetussuunnitelmia, jos ammattiosaajista on pulaa tai liikatarjontaa, jos esiintyy taitovajeita tai jos koulutus on vanhentunutta. Menetelmiä on parannettava, jotta ennakointivälineistä saadaan yhdenmukaisia ja vertailukelpoisia, ja on kehitettävä oppimistuloksiin perustuva yhteinen taitojen, tutkintojen ja ammattien luokittelujärjestelmä.

Ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen laadun ja tehokkuuden parantamiseen tähtäävillä tärkeimmillä toimilla olisi pyrittävä

- *toteuttamaan laadunvarmistusjärjestelmiä kansallisella tasolla, kuten EQAVETin puitteissa on suositeltu,*
- *laatimaan osaamiskehys ammatillisessa perus- ja täydennyskoulutuksessa toimiville opettajille ja kouluttajille,*
- *antamaan työntekijöille korkeatasoisia ja työmarkkinoiden kannalta merkittäviä ammatillisia taitoja hyödyntämällä entistä enemmän työssäoppimisen eri muotoja,*
- *tukemaan avaintaitojen kehittymistä, jotta varmistetaan opiskelijoiden ja työntekijöiden sopeutumiskyky ja joustavuus,*
- *parantamaan ammatillisen koulutuksen tarjonnan mukauttamista työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin ennakoivan suunnittelun välineiden avulla ja yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja julkisten työnvälityspalvelujen kanssa.*

2.3. Tasapuolisuus ja aktiivinen kansalaisuus

Koulutuksella on merkittävä osuus yhdenvertaisuuden, sosiaalisen osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden edistämisessä. Heikosti koulutettujen, maahanmuuttajataustaisten, työttömien ja erityistarpeita omaavien opiskelijoiden sosiaalinen syrjäytyminen on usein tulosta tiettyjen tekijöiden – heikon muodollisen pätevyyden ja puutteellisten perus- ja laaja-alaisten taitojen – kasautumisesta. Koulutus voi olla voimakas syrjäytymistä ehkäisevä vastavoima. Ammatillisen koulutuksen järjestelmillä on tässä erityisen tärkeä tehtävä.[23]

Osallistava ammatillinen koulutus osallistavan kasvun hyväksi

---

21 Jotta pk-yritysten tarpeet tulisivat huomioiduiksi, komissio tekee tutkimuksen mikro- sekä käsityöyritysten (tai sen tyyppisten) tulevista taitotarpeista vuoteen 2020 asti.

22 Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloitetta koskeva asiantuntijaraportti (2010).

23 Neuvoston päätelmät, annettu 11. toukokuuta 2010, koulutuksen sosiaalisesta ulottuvuudesta – EUVL C 135, 26.5.2010, s. 2–7.

Koulunkäyntinsä keskeyttävien osuuden pienentäminen 10 prosenttiin sekä peruskoulutuksessa että ammatillisessa koulutuksessa on yksi Eurooppa 2020 –strategian yleistavoitteista. Esimerkit eräistä maista, joissa on tarjolla korkeatasoista koulutusta ja oppisopimusjärjestelmiä, osoittavat, että ammatillinen koulutus voi tarjota koulunsa keskeyttäneille tilaisuuden päästä takaisin opiskelun pariin. Kun opiskelu ei ole luokkahuoneisiin sidottua vaan tapahtuu työnteon yhteydessä, kun se on sidoksissa paikallisiin työmarkkinoihin ja kun siihen liitetään epävirallinen ja arkioppiminen, se voi olla houkutteleva vaihtoehto niille opiskelijoille, jotka eivät ole kovin akateemisesti suuntautuneita.

Opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin sovitettu ammatillinen koulutus on tärkeää osallisuuden lisäämiseksi. Koulutustarjonnasta olisi tehtävä joustavampaa ja moduuleihin perustuvaa, ja sen olisi tarjottava mahdollisuus yksilöllisiin oppimispolkuihin. Tällainen toimintatapa on tehokkaampi silloin, kun koulutus on osa tavanomaista ammatillista koulutusta eli sitä ei järjestetä kohderyhmien omina erityiskursseina. Tiettyjen ryhmien kuten vammaisten tai maahanmuuttajataustaisten integroiminen saattaa kuitenkin edellyttää lisätukea, esimerkiksi epävirallisen ja arkioppimisen validointia ja maahanmuuttajille tarkoitettuja kielikursseja.

Mitä täydellisemmin ammatillinen koulutus on integroitu koko koulutusjärjestelmään, sitä paremmin se voi edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa. Huippuosaamisen tason nostaminen ammatillisessa koulutuksessa, väylien avaaminen ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteen koulutukseen ja korkea-asteen ammatillisten koulutusohjelmien lujittaminen voivat kohottaa ammattiopiskelijoiden tulevaisuudentoiveita ja tarjota mahdollisuuksia sosiaaliseen nousuun.

Tätä tukemaan on oltava helposti saatavia ja oikein kohdennettuja ohjauspalveluja, jotka antavat alisuoriutumisen vaarassa oleville opiskelijoille lisätukea tärkeimmissä siirtymävaiheissa. Sen lisäksi on seurattava jatkuvasti ammattiopiskelijoiden ja etenkin riskiryhmiin kuuluvien työllistymisastetta samoin kuin opiskelijoiden sosiaalis-taloudellista profiilia koskevia tietoja ja ammatillisen koulutuksen keskeyttämisastetta.[24]

Mitä enemmän ammatillisessa koulutuksessa otetaan huomioon muita kuin puhtaasti työmarkkinoihin liittyviä näkökohtia, sitä paremmin se edistää tasa-arvoa. Ammatillinen koulutus voi tukea ammatillisen ja sosiaalisen identiteetin kehittymistä samoin kuin ihmisten tunnetta toimijayhteisöihin kuulumisesta. Tämä lisää sosiaalista pääomaa, luottamusta ja yhteiskuntaan integroitumista. Aktiivisen kansalaisuuden avaintaitoja voidaan kehittää opetussuunnitelmilla, osallisuutta edistävillä työskentelytavoilla, opiskelijoiden osallistumisella päätöksentekoon sekä ammatillisen koulutuksen tarjoajien, paikallisyhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen välisellä kumppanuudella.

Ammatillisella peruskoulutuksella voidaan osaltaan merkittävästi vähentää riskiryhmiin kuuluvien koulunkäynnin keskeyttämistä, parantaa koulutustasa-arvoa ja edistää sosiaalista nousua järjestämällä

- *korkealaatuista koulutusta, jossa on keskeistä yksilöllisiin tarpeisiin sovitettu työssäoppiminen,*
- *riskiryhmien saavutettavissa olevia väyliä ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteen koulutukseen,*

[24] EQAVET-suositukseen sisältyvien indikaattoreiden 5 ja 6 mukaisesti.

- *ammattiopiskelijoiden ja etenkin riskiryhmiin kuuluvien työllisyysasteen seuraamiseen sopivia ”jäljitysjärjestelmiä”.*

Ammatillinen täydennyskoulutus sopii erityisen hyvin lisäämään riskiryhmien osallistumista työmarkkinoille tarjoamalla

- *joustavia ja moduuleihin perustuvia yksilöllisiä oppimispolkuja,*
- *työssäoppimista, jossa keskitytään avaintaitojen hankkimisen,*
- *ohjauspalveluja ja aiemman oppimisen validointia varsinkin maahanmuuttajille helpottamaan heidän integroitumistaan yhteiskuntaan.*

Aktiivisen kansalaisuuden edellyttämien avaintaitojen kehittämiseksi olisi

- *lujitettava ammatillisen koulutuksen tarjoajien, paikallisyhteisöjen, kansalaisjärjestöjen, vanhempien ja opiskelijoiden välistä kumppanuutta.*

2.4. Innovointi, luovuus ja yrittäjyys

Kuten Eurooppa 2020 -strategiassa painotetaan, eri koulutusjärjestelmien opetussuunnitelmissa olisi kiinnitettävä huomiota luovuuteen, innovointiin ja yrittäjyyteen. Jotta ammatillinen koulutus voisi täyttää tehtävänsä, sen on kehityttävä talouselämän ja yhteiskunnan muutosten mukaisesti.

Nykyaikaisissa, osaavissa ja korkealaatuisissa ammatillisen koulutuksen järjestelmissä tarvitaan **luovuutta ja innovointia** edistävää ajattelua, jonka keskiössä ovat yksilöt. Ammatillisen koulutuksen tarjoajien olisi edistettävä yhdessä viranomaisten ja yritysten kanssa luovuutta ja innovointeihin johtavia puitteita, jotka kannustavat riskinottoon ja kokeiluihin.

Koulutuksen tarjoajien olisi hyödynnettävä kokemuspohjaista oppimista ja tarjottava opiskelijoille tilaisuuksia rutiineista poikkeavaan työhön epätyypillisissä tilanteissa. Näyttäisi olevan tarpeen lisätä aktiivista oppimista sekä työpaikoilla että koulussa annettavassa ammatillisessa koulutuksessa ja antaa opiskelijoille mahdollisuus kontrolloida ja kehittää omaa oppimistaan. Tähän tarkoitukseen voidaan käyttää myös innovatiivisia, luovia ja yksilöllisiin tarpeisiin mukautuvia tieto- ja viestintäteknisiä välineitä, esimerkiksi etäopiskelua, joilla parannetaan koulutuksen saatavuutta ja joustavuutta.

Samalla olisi tuettava kasvatusta **yrittäjyyteen**, mikä tarkoittaa oma-aloitteisuutta, kykyä toteuttaa ideat käytännössä, luovuutta ja itseluottamusta. Yrittäjyyskasvatusta olisi annettava kaikille ammattiopiskelijoille riippumatta opinto-ohjelmista ja opiskelualoista.[25] Sen avulla olisi saatava opiskelijat näkemään itsenäinen ammatinharjoittaminen yhtenä uravaihtoehtona ja annettava heille valmiudet oman yritystoiminnan käynnistämiseen. Yrittäjyydestä on tultava itsestään selvä osa opettajien ja kouluttajien osaamiskehystä. Euroopan tasolla olisi tuettava ja kehitettävä edelleen yrittäjyyskasvatusta koskevia hyviä käytäntöjä ja erilaisia aloitteita kuten verkkojen luomista, Erasmus nuorille yrittäjille -pilottihanketta sekä yrittäjyyttä edistäviä kouluttaja- ja yrittäjävaihtoja.

---

[25] Yrittäjyyttä ammatillisessa koulutuksessa koskeva asiantuntijaryhmän raportti (2009).

Ammatillisessa koulutuksessa voidaan tukea luovuutta, innovointia ja yrittäjyyttä

- *tarjoamalla kokemuspohjaista ja aktiivista oppimista, jotka edistävät opiskelijoiden tietoteknisten taitojen hankkimista, riskinottokykyä, aloitteellisuutta, uteliaisuutta, sisäsyntyistä motivaatiota ja kriittistä ajattelua,*

- *sisällyttämällä yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa toimivien opettajien ja kouluttajien osaamiskehykseen.*

2.5. Kansainvälinen yhteistyö ammatillisen koulutuksen alalla

EU:n ammatillisen koulutuksen politiikasta olisi käytävä laajempaa poliittista keskustelua, ja siihen olisi sisällytettävä vastavuoroinen oppiminen kansainvälisessä yhteisössä, mukaan luettuina kolmannet maat ja asiaankuuluvat kansainväliset järjestöt.

Jäsennetty yhteistyö voitaisiin aloittaa naapuruuspolitiikan piiriin kuuluvien maiden kanssa, ja sitä voitaisiin myöhemmin laajentaa laajentumisprosessissa mukana oleviin maihin Euroopan koulutussäätiön (ETF) tuella. Tällainen yhteistyö on osoittautunut kannattavaksi tuettaessa ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien ja laadukkaiden opetusmenetelmien kehittämistä kyseisissä maissa. Yhteiset eurooppalaiset vertailuvälineet ja poliittiset toimintatavat antavat hyödyllisen vertailukohdan kumppanimaiden, myös EU:hun liittymässä olevien maiden, ammatillisen koulutuksen uudistamista varten. Tällainen yhteistyö voi osaltaan edistää myös valtioiden välistä yhteistyötä ja alueellista kehitystä sekä parantaa laillisen liikkuvuuden hallintaa ja laittoman maahanmuuton torjuntaa.

Yhteistyötä voidaan edelleen lisätä OECD:n, Unescon (erityisesti UNEVOCin) ja ILOn kanssa ammatillista koulutusta koskevassa tutkimustoiminnassa ja näyttöön pohjautuvassa poliittisessa päätöksenteossa (PIAAC-ohjelmaa koskeva yhteistyö).

3. AMMATILLISTA KOULUTUSTA KOSKEVAN EUROOPPALAISEN YHTEISTYÖN UUSI TOIMINTASUUNNITELMA

Ammatillista koulutusta koskevan eurooppalaisen yhteistyön käynnistymisen uudelleen vuoden 2010 lopulla on tapahduttava jäsenvaltioiden, komission ja työmarkkinaosapuolten tiiviin yhteistyön tuloksena. Sen yhteydessä olisi määriteltävä prioriteetit kymmeneksi seuraavaksi vuodeksi sekä lyhyemmän aikavälin tavoitteita, joita sidosryhmät tarkastelevat säännöllisesti. Tämä tiedonanto on komission panos ammatillisen koulutuksen uudistamisohjelmaan EU:ssa, ja siinä esitellään Eurooppa 2020 -strategiaa tukevia poliittisia ratkaisuja.

Ammatillisen koulutusalan eurooppalainen yhteistyö on tähän mennessä ollut menestyksekästä. Erityisen tyytyväisiä voidaan olla tutkintojen avoimuutta ja opintosuoritusten siirrettävyyttä parantavien EU:n yhteisten välineiden kehittämiseen. Eurooppa 2020 -strategiassa asetetut tavoitteet edellyttävät kuitenkin selvästi paljon rohkeampia uudistuksia ammatillisessa koulutuksessa. Sen vuoksi komissio kehottaa ammatillisesta koulutuksesta vastaavia EU-valtioiden ministereitä ja eurooppalaisia työmarkkinaosapuolia

- hyväksymään kunnianhimoisen toimintasuunnitelman ammatillisen koulutuksen uudistamiseksi,

- määrittämään konkreettiset tavoitteet kymmeneksi seuraavaksi vuodeksi,

- sitoutumaan vakaasti ohjelman toteuttamiseen Eurooppa 2020 -strategian mukaisten kansallisten uudistusohjelmien puitteissa.

Tulevina kymmenenä vuotena on saavutettava tuloksia. Ensiksi on pantava pikaisesti täytäntöön EU:n yhteiset vertailuvälineet kuten eurooppalainen tutkintojen viitekehys, ECVET, Europass ja EQAVET. Siinä ovat pääosassa jäsenvaltiot yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa, ja työhön osallistuvat myös paikallis- ja alueviranomaiset, ammatillisen koulutuksen tarjoajat, opettajat ja kouluttajat sekä opiskelijat kaikilla tasoilla. Sovittujen toimien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään Euroopan tasolla olemassa olevia foorumeja, joita ovat esimerkiksi ammatillisesta koulutuksesta vastaavat johtavat virkamiehet (DGVT) ja ammatillisen koulutuksen neuvoa-antava komitea (ACVT), sekä asiaan liittyviä EU:n ohjelmia. Lisäksi Euroopan tason työmarkkinaosapuolten olisi Eurooppa 2020 -strategiassa esitetyn kehotuksen mukaisesti laadittava omia aloitteitaan ammatillisen koulutuksen houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Yhteisön välineillä voidaan ratkaisevasti tukea sekä uudistusohjelmia että liikkuvuutta ammatillisessa koulutuksessa. Leonardo da Vinci -ohjelmasta on sen 15-vuotisen olemassaolon aikana tuettu yli 600 000:tta nuorten harjoittelupaikkaa, 110 000:tta ammattiopettajien ja -kouluttajien vaihtoa ja 2000:tta innovatiivista hanketta. Se antaa merkittävää tukea myös avoimuutta edistävien välineiden toteuttamiseen. Leonardo da Vinci -ohjelmalla olisi jatkossakin tuettava voimakkaasti ammatillisen koulutuksen saatavuutta ja siihen liittyvää liikkuvuutta ja innovointia elinikäisen oppimisen ohjelman puitteissa. Myös rakennerahastoja olisi hyödynnettävä mahdollisimman tehokkaasti tukemaan ammatillisten koulutusjärjestelmien uudistamista ja etenkin ihmisten osallistumista ammatilliseen täydennyskoulutukseen.

Uudelleen käynnistettävän Kööpenhaminan prosessin hallinnoinnin on oltava koulutusalan avoimen koordinointimenetelmän kehyksen mukaista, ja siinä on otettava huomioon Eurooppa 2020 -strategia ja Euroopan unionin asema globaalina toimijana. Näyttöön pohjautuvaa poliittista päätöksentekoa tuetaan edelleen Cedefopin ja ETF:n tutkimuksilla, asiantuntemuksella ja analyyseillä sekä Eurostatin tuottamilla tilastotiedoilla.